

آفرینش فضایی هفت خوان رستم

در زادگاه تهمتن

مقدمه:

سرزمین پهنانور و کهن ایران تاریخی به قدمت تمدن دیرین سال بشری دارد، هرچند گستره و محدوده آن در طی قرون دستخوش دگرگونی شده اما نام و نشان و فرهنگ ایرانیان همچنان استوار و پایدار مانده است.

دلیل این استواری و پایداری را باید در ویژگیهای فرهنگی و اجتماعی مردم این سرزمین جستجو نمود، یعنی پایداری و مقاومتی همچون کوههای سر به فلک کشیده اش. یکی از شاخص ترین و مهمترین الگوهای این پایداری اسطوره پهلوانی رستم نامدار است. رستم این مظهر دادگری و آزادگی، این تیرمان مردمی که شاهان روزگار در نزد او با مثنی خاک برابرند و یاد و نامش با فرهنگ و تاریخ ایرانیان سرشته شده است. چه در میان ادبا، شاعران و اندیشمندان و چه در بین مردم عادی کوچه و بازار، در شهر و روستا، داستانهای پیکارهای دادخواهانه، جوانمردی و سختکوشی او سینه به سینه از نسلی به نسل دیگر سپرده شده است.

آفرینش فضایی هفت خوان رستم که اسطوره ای از مبارزات بیامان و تلاشهای ابر انسانی او در این سرزمین کهن است، آن هم در قلب زادگاه تهمتن که با همه تغییرات و تحولات در طی قرون همواره بصورت جزئی جدا نشدنی از کشور ایران باقی مانده است، میتواند به این اسطوره ستایش انگیز مردمان این مرز و بوم بخصوص مردم زادگاه وی را عینیت بخشد و آنرا قابل لمس و رویت نماید. به ویژه برای نوجوانان و جوانان این سرزمین، که بخاطر تفادهای فرهنگی دنیای کنونی به سوی باورهای کاذب و تهی و پوچ کشانده میشوند، طرح هفت خوان میتواند الگویی شایسته برای فراگیری و پیروی و آموختن باشد.

به حقیقت پیوستن این مهم نیازه آرایش همه نیروها و بهره گیری از دانشها و فنون لازم در این زمینه را دارد تا اثری به یادماندنی، و در خور عظمت این اسطوره، این سرزمین و مردم زادگاه تهمتن بوجود آورد.

در این باره به هر صورت گوناگونی که داریم به طرز مشخصه اشاره کرده ایم
که با توجه به
- در طرح
- در برپایی تهر و داوران طرح
- در تزئین گزده تهر طرح
- نحوه اجرا و اجرای وقت گذارست مورد نیاز

- تهیه المان طرح
- نحوه سرپوشش گزده
- در نهایت به ترتیب اداره و نگهداری طرح

۱- ویژگی طرح

بحث در مورد شاهنامه و ویژگیهای ادبی آن و هفت خوان رستم را به ادبا و محققین این امر واگذار می‌کنیم در اینجا به آنچه از این اسطوره می‌توان برداشت نمود و با الهام از آن در طراحی یک پارک ملی - منطقه‌ای استفاده کرد اشاره می‌کنیم:

- عدد هفت در بین اقوام و مذاهب مختلف به خصوص بین ایرانیان عددی ویژه و خوش یمن بوده است و در ادبیات ما به کرات از آن استفاده و به آن استناد شده است. هفت شهر عشق، هفت پیکر، هفت تن، هفت اقلیم، هفت آسمان و بالاخره هفت خوان. در پارک هفت خوان می‌توان به انحاء مختلف و با ابتکارات جالب و مناسب در نقاط مختلف پارک عدد هفت را به نمایش گذاشت مانند هفت چشمه، هفت قضا به عنوان جهان یا هفت اقلیم

- این پارک می‌تواند ضمن آن که برای مردم و به خصوص جوانان و کودکان جالب باشد در طراحی هر خوان و هر قضا با استعاره‌ها و نمادها، عناصر طبیعی و مصنوع چنان فضایی نمود که جوهر و هدف این اسطوره را متجلی سازد. مسلماً "ویژگیهای یک قضا و یک اثر هنری آنگاه امیدواریم این طرح به آن صورت درآید، در قالب کلام نمی‌گنجد. همانگونه که نقاشی و موسیقی را نمی‌توان با بیان توصیف کرد و تشریح نمود. بنابراین تنها به ذکر ویژگیهای آن باید پرداخت. به عبارت دیگر خلق فضایی خاص برای هر خوان باید به نحوی باشد که هم اسطوره اصلی را تداعی کند هم به خصوص فلسفه و بینش نهان در قسمتهای مختلف آن را القاء نماید از جمله مبارزه با اوهام، فریبکاری و تظاهر، مبارزه با پلیدیها و پستی و دنائت، مبارزه با نفاق و دسیسه‌ها و در کل بردباری و تحمل گذشتن از همه سختیها برای رسیدن به هدفی والا

- در داستان هفت خوان رستم به نحوی ویژگیهای اقلیمی و فضایی سرزمین پهناور ما آورده شده است. صحرا و کویر، دشت و واحه، کوهستان، بیشه‌زار و جنگلها (یعنی از شرق تا مرکز و از مرکز تا شمال کشور) بنابراین در این طرح می‌تواند در هر قضا به بازسازی این اقلیم متفاوت (با استفاده از نمادهای معماری شهرسازی و زیست‌محیطی) پرداخت استفاده از پستی و بلندی، چشمه‌ها و آب‌ناها، پوشش محوطه‌ها، گیاهان گوناگون و غیره

- حداکثر استفاده از گیاهان بومی یا مناسب با اقلیم منطقه (نظیر انواع درختان گز، اوکالیپتوس و غیره) با نظرخواهی از متخصصین

و محققین در این زمینه

- حداکثر استفاده از عناصر و عوامل باغ‌سازی سنتی ایران (نظیر تعادل و تقارن، استفاده بیشتر از درختان و به منظور ایجاد سایه) آب‌نماها، آب جاری، بخاطر خشکی هوا و از این قبیل
- استفاده بهینه و درخور این طرح از تکنولوژی مدرن درهریک از فضاها مانند استفاده از کامپیوتر، نور، موسیقی، اصوات (پرنندگان، جریان آب و غیره)
- استفاده از تصاویر و فیلمهای خاص و مربوط (که موجود بوده یا برای این منظور تهیه گردد مانند نقالی، تاترها و نمایش بخشهایی از شاهنامه و از این نوع)
- ایجاد فضاهای جنبی در پارک به منظور غنای فرهنگی آن از قبیل تاتردرفضای آزاد، نمایشگاه ادواری یاداشتی صنایع بومی و دستی، لباسهای محلی، موزه در فضای آزاد یا موزه کوچک سرپوشیده و از این قبیل
- ایجاد فضاهای جنبی در جهت اقتصادی کردن طرح، سالن چندمنظوره سرپوشیده (نمایش فیلم و یا انجام بعضی مراسم) رستوران و بوفه‌های مناسب با ارائه غذاهای محلی، غرفه‌های کوچک برای ارائه و فروش صنایع دستی، محصولات و پوشاک محلی
- فضاهای خاص برای انجام بعضی از مراسم بومی و ویژه مذهبی، سنتی، موسیقی محلی، مسابقات و غیره)
- تاکید بر ایجاد سایه در مسیرهای رفت و آمد (که جتی در نقاط سردسیر ما در تابستان حائز اهمیت است)
- در نهایت طراحی در جهت اقتصادی کردن اجرا و نگهداری پارک باشد، با استفاده بهینه از فضاها، بکارگیری مصالح بومی، گیاهان مناسب و غیره

۲- مدیریت تهیه و اجرای طرح

برای انجام و توفیق هر پروژه پیش‌بینی و تامین مدیریت آن در هر مرحله از طرح بخصوص در مرحله تهیه و اجرای آن از اهمیت خاصی برخوردار است البته مدیریت پروژه در ایران یک رشته نسبتاً جدید میباشد و تاکنون در اکثر موارد تلویحاً همراه با رشته‌های دیگر (و نه به طور مجزا) صورت می‌گرفته است، اما با پیشرفت تکنولوژی و پیچیده‌تر شدن روند کارهای طراحی و اجرایی نیاز به مدیریت پروژه به منظور دستیابی به برآورد صحیحی از حجم کار و برنامه زمانبندی واقعی

محسوس گردید، در این مورد توصیه می‌گردد که کمیته‌ای در شهرداری از مسئولین و کارشناسان مجرب ارگانهای ذیربط (شهرداری، مسکن و شهرسازی، دفتر فنی استانداری و غیره) به عنوان کمیته مدیریت تهیه و اجرای طرح تشکیل گردد تا تمام مراحل تهیه و اجرای طرح با هماهنگی کامل زیر نظر این کمیته انجام گیرد. این کمیته از بین خود یک دبیر اجرایی که مسئولیت هماهنگی و پیگیری امور را داشته انتخاب نماید.

۳- ویژگی گروه تهیه طرح و سازماندهی آن

برای تهیه طرح می‌توان از یک مشاور که شناخت کافی از ویژگیهای منطقه و سابقه مناسبی در طراحی پارکهای ویژه داشته استفاده کرد. در گروه طراحی حتماً باید از کارشناسان آشنا با اقلیم و گیاهشناسی و به طور کلی محیط زیست منطقه استفاده شود. مسلماً مشاورین ذیصلاح محلی یا منطقه‌ای می‌توانند در اولویت باشند (به شرط استفاده از کارشناسان مجرب و آشنا به مسائل محیط) در این امر کمیته مدیریت و کارشناسان شهرداری حتماً باید مشارکت فعال داشته باشند تا با آشنایی کامل با طرح، اجرای پروژه و نظارت بر آن امکان پذیر شود.

۴- نحوه اجرای طرح و تشکیلات مورد نیاز

برای اجرای طرح معمولاً از شیوه‌های متعارف استفاده می‌شود (استفاده از پیمانکار یا به طور امانی) اما در کنار آن یگانا بجای آن می‌توان با تمهیداتی تحقق طرح را امکان‌پذیر نموده و تسریع کرد از آن جمله:

- تشکیل کمیته مدیریت اجرا (که قبلاً اشاره شد) زیر نظر شهرداری با استفاده از کارشناسان محلی سازمانهای مختلف به عنوان بازوی مدیریتی فنی شهرداری که به طور مداوم اجرای طرح را پیگیری نمایند.
- استفاده از شیوه مدیریت مشترک طرح و اجرا یعنی سازمان و گروه طراحی خود اجرای طرح را به عهده بگیرند. این امر اخیراً در تعدادی از پروژه‌های دولتی با موفقیت چشمگیری اجرا گردیده است، که از نظر زمانی و در نتیجه کاهش هزینه‌ها بسیار به صرفه است.

۵- منابع مالی (در چارچوب طرح)

چنانچه طرح از ویژگیهای پیشنهادی برخوردار شود و عناصر یاد شده در فوق در آن پیش‌بینی گردد می‌توان با پیش فروش عوامل جنبی آن

رستوران، غرفه‌های فروش، بوفه، سالن تاتر و غیره) بخش قابل توجهی از هزینه اجرا را تامین کرد از طرف دیگر با مدیریت مشترک طرح و اجرا، پروژه می‌تواند به طور اقتصادی طراحی و اجرا شود.

۶- برنامه‌ریزی نحوه سرمایه‌گذاری (بخش عمومی و خصوصی)

برای جلب سرمایه‌گذاری در چنین طرحی باید برنامه‌ریزی و مطالعات ویژه‌ای انجام داد مسلماً اگر عناصر داخل پارک (مانند یک شهرسازی کوچک، رستوران، غرفه‌ها و نمایشگاه‌ها و غیره) به خوبی مطالعه و طراحی شوند می‌توانند سرمایه‌های بخش خصوصی را به خود جلب کنند. حتی بخشهایی از فضای سبز به صورت یک مجموعه تولید گیاهان خاص (علی‌رغم مشکلات اقلیمی) ممکن است سودآور بوده و در تامین بخشی از سرمایه مورد نیاز موثر باشد.

۷- مدیریت اداره نگهداری طرح

در کشور ما و در طرحهای مختلف توجه بیشتر به تهیه پروژه و اجرای آن معطوف می‌گردد. در حالیکه یک طرح و اجرا هر اندازه هم بهینه و مطلوب باشند اداره و نگهداری آن به نحو مناسب و با توجه به شرایط محیط، حائز اهمیت ویژه است. به خصوص در مورد طرحهایی مانند یک پارک بزرگ که می‌تواند در یک غایت کوتاه همه چیز از بین برود و ضایعات جبران‌ناپذیر به وجود آید. از اینرو سازمان مدیریتی خاصی برای این منظور مورد نیاز است که هم فضای سبز و گیاهان پارک را با دقت و حوصله خاص (با توجه به شرایط اقلیمی منطقه) نگهداری کند و هم فعالیتهای مختلف پارک (فرهنگی، تفریحی و کمی غیره) را سازماندهی و اداره نماید، شاید واگذاری اداره آن به بخش خصوصی (در صورت مطلوب بودن همه شرایط و با صرفه شدن مجموعه) یا ترکیبی از بخش عمومی و خصوصی کاری منطقی و بهینه باشد.

در پایان به امید آن که این طرح جالب و ابتکاری بتواند تهیه و اجرا شود توفیق همه مسئولین و دست‌اندرکاران طرح را آرزو می‌کنیم و امیدواریم همانگونه که تیمت از سختی راه نهراسید، آنان نیز به‌عنوان اعقاب او برای رسیدن به این هدف والا توانمند باشند.

گیتی اعتماد

مهندسین مشاور طرح و معماری